

Şu əsrin məktəbi təhsil tariximizdə nəzərdə tutulmuşdur

Təhsil tariximizdə özünəməxsus yeri olan, xalqımız üçün nəzərdə tutulmuş ziyalılar, tanınmış yazıçılar, dillər bəxş edən Şu əsrin məktəbi də məhz mənfur qonularımızdan və həliliyin qurbanı olan, bilik, elm mədədəgahlarımdandır.

XIX yüzilliyin sonlarında müxtəlif sahələrdə baş verən dəyişikliklər Azərbaycan baycanda mədəniyyətə yanaşma, maarifçiliyə meyillərin artmasına da özünün müsbət təsirini göstərirdi. Həmin dövrdə maarifçiliyin inkişafına təticəsinə dini təhsil sistemində dünyəvi təhsil sisteminə keçid gücləndi. XIX əsrdə Azərbaycan baycanda yeni tipli məktəblər meydana gəlirdi və inkişaf yoluna qədəm qoydu. Belə məktəblərin təsiri və maariflənmə səyləri baxmadan Qarabağ bölgəsi, nəinki Azərbaycan baycanda, eləcə də, Cənubi Qafqazda, demək olar ki, ən birinci yeri tuturdu. Bu əsnə XIX əsrin sonlarında daha da güclənirdi.

Onu da qeyd etmək ki, XIX əsrin 80-ci illərində cəmi bir real məktəb Bakıda və bir klassik proqramıziya Gəncədə fəaliyyət göstərirdi. Bu isə bir tərəfdən hələnin orta təhsilə olan ehtiyacın, digər tərəfdən isə sənaye və ticarətin artmaqda olan tələbinə qətiyyətlə ödəmirdi. Şu ədə isə bu tələb və ehtiyac özünü xüsusilə bürəy verirdi. Burada orta məktəbə olan tələbatı get-gedə artırdı. Şu ədə proqramıziya təsisi sahəsindəki tələbin təticəsiz qalmasına görə nəhər hələsi 1880-ci il iyunun 30-da Peterburqa-Qafqaz komitəsinə müraciət edir.

Müraciətə qeyd olunurdu: "Şu əsnə hələsə sakinlərinin təhsilə olan icidd-cəhdinə (həhər məktəbində 400-dən artıq əgirdin oxuması bu cəhdə bir daha təsdiq edir) və həhər ictimaiyyətinin arzusuna əsaslanan Gəncə qubernatoru Şu əsnə həhərində 6 sinifli real məktəb açma təxahiyyəti edir. Həhər ictimaiyyəti həmin məktəbi müvafiq bina ilə təmin etməyi və ildə 7500 manat pul ilə kömək etməyi öhdəsinə götürür".

Bələliklə, edilən müraciət öz həllini tapdı və 1881-ci il sentyabrın 20-də Şu ədə 6 sinifli Real məktəbin əsas qoyuldu. Hazırda üç əsas sinifdə təhsil alan bu məktəb ilkdən 159 əgirdə qəbul edilir. Tarixi mənbələrdə qeyd edildiyi kimi, 1886-cı ildə məktəb 7.500 manat vəsait xərclənmişdir.

Dövrünün nümunəvi maarif ocağı sayılan Şu əsrin məktəbinə marağ gündən-gündə artmaqda idi. Qafqaz maarif nazirinin nümayəndəsi 1890-cı ildə əhəzadə Ziaəddövləni və İvan mirzə Qacar və antropoloq Antrə buraya gətirmişdir. Onların məktəbdə tədris və davamiyyətə maraqlandıqları zaman üzürlü və üzürsüz dərs buraxanların 7,644 faiz oldu və müyyətlə olub. Bu faizlə özünü xalqımızdan elmə-maarifə həvəsinin vəvəllikillər nisbətinə artdığını göstərirdi. Xalq o zaman dinin qədəm olunmasına baxmayaraq bəy qə xalqların dillərini də öyrəndi. Həmin dildə danışma və oxuma cəhd göstərirdilər. Seçimdə hamı sərbəst və azad idi. Məsələn, 1890-cı ildə Tiflis məktəblərində alman dili məcburi dil kimi öyrədilirdi, Şu əsnə məktəbində bu, könüllülük prinsipi əsasında aparılırdı. Yeni açılan məktəblərdə dədəbiyyatın tədrisində xüsusi diqqət yetirilirdi. Ona görə ki, dədəbiyyat əsas tərbib və vasitəsi kimi yetidirmək qüdrətinə malik idi. Bunu Şu əsrin məktəbinin müfəttişləri vəzifəsinə İmanovskinin Qafqaz maarif nazirinin sərəncamlar bülletenində çap etdirdiyi "Bizim orta məktəblərdə dədəbiyyat əgirdlərin xlaq tərbibində, söhbətlərin aparılmasına əsas silahdır" bəy qə mətə qəsi bir daha təsdiq edir. O zaman dədəbiyyata xüsusi diqqət yetirilirdi.

Burada görkəmli ziyalılar dərs deyirdi

Şu əsrin məktəbdə tanınmış maarifçilər Haşməbəy Vəzirov, Mirzə Salahbəy Zöhrəbəyov, Yusifbəy Məlikhaqzadə və dərs deyib səslənən Şu əsnə alimlərin xüsusiyyətini həhər birinə əsaslandıran, sayılıb seçilən insanlar olub. Məsələn, görkəmli pedaqoq Mirzə Salahbəy Zöhrəbəyov Fransada və Rusiyada təhsil almış görkəmli ziyalılardan idi.

Zəqəqəziyə (Qori) Müəllimlər Seminariyasına məzun olan Yusifbəy Məlikhaqzadə müəllim, reyni zamanda aktyor və rejissor kimi məhər idi.

Pedaqoq, publisist, tərcüməçi, jurnalist, yazıçı və nəzir kimi tanınan Haşməbəy Vəzirov Şu ədə "müsliman-rus" məktəbi yaradılarda bu məktəbdə direktor vəzifəsinə dəvət edilir. Məktəbdə nəfər məklə bərabər həhər bəy qədiyyə

idar?sin? qlasn? seçilir. Bundan ba?qa, o, ?u?a Real M?kt?binin haz?rl?q sinfind? ana dilind?n d?rs deyirdi.

M?kt?bin tan?nm?? m??hur m?zunlar?

Burada t?hsil alm?? ?agirdl?r d? onlara d?rs dey?n mü?lliml?ri kimi sonradan m??hur ??xsl?r kimi tan?n?blar. M?kt?bin yetirm?l?ri olan ?bdül?li b?y, Muxtarov, H?s?n b?y, Ba??rb?yov, ?smay?l b?y, ??fib?yov, Muxtar b?y, Muradov, Y?usif V?zir, Ç?m?nz?minli, ?bdür?him b?y, Haqverdiyev, Qara b?y, ?liverdil?, Cəbbar b?y, V?lib?yov, Rüst?m b?y Axundov, Xan ?u?inski f?aliyy?t?l?ri il? dövl?rinin ?n parlaq ??xsiyy?t?l?ri kimi yadda qal?blar.

Dig?r t?hsil mü?ssis?l?rin? qap?lar?n? açan Realn? M?kt?b

Öz missiyas?n? ?u?urla h?yata keçir?n, xalq?n maarifl?nm?si, elm?yiy?l?nm?si i?ind? müst?sna xidm?t?l?ri olan, Azərbaycan ?d?biyyat?na bir s?ra m??hur yaz?ç?ları, ?dibl?r, b?x? ed?n Realn? M?kt?bin binas? sonralar bir s?ra t?l?hsil mü?ssis?l?rinin f?aliyy?t göst?rm?si üçün göz?l m?kana çevrilmi?dir. Bel? ki, ?u?an?n q?dim, tikilil?rind?n say?lan t?hsil oca??n?n binas?nda 1960-c? il?d?k? ?u?a Pedaqoji Texnikumu, 1960-c? ild?n 1989-cü il?d?k? Riyaziyyat t?mayüllü 2 nömr?li internat m?kt?bi f?aliyy?t göst?rmi?dir.

Binan?n sonuncu sakinl?ri is? AP?-nin (indiki Azərbaycan Dövl?t Pedaqoji Universitetinin) ?u?a filial? olub. 1989-cü ild?n 1992-ci il?d?k? bu binada f?aliyy?t göst?r?n ali t?hsil mü?ssis?sinin ?u?a filial?nda t?l?b?l?rsas?n pedaqoji fakült?l?rd? t?hsil al?rd?lar.

?u?an?n ?sl sahibl?ri qay?td?...

B?li, t?hsilimizin inki?af?na ?v?zsiz töhf?l?r vermi? ?z?m?mini, tarixi görk?mini, q?dimliyini qoruyan ?u?a Realn? M?kt?b çox t??ssüf ki, 1992-ci il? q?d?r ayaqda durma?? bacard?. Bel? ki, 1992-ci ilin may ay?nda ?u?a ??h?ri i??al edildikd?n sonra erm?ni vandallar? orada bir çox tarixi, dini yerl?rimizi m?hv etdi, o cüml?d?n ?u?a Realn? M?kt?bi yand?raraq xarabazara çevirdil?r. Budur, art?q ?lahi ?dal?t z?f?r çald?. 30 il? yax?n i??al olunmu? torpaqlar?m?z?n h?sr?t?n? son qoyuldu. 44 günlük V?t?n müharib?sind? qazand??m?z q?l?b? erm?ni i??alç?lar?n?n böyük xülyalar?n?? puç etdi. Onlar?n qurduqlar?v? neç? ill?rdir ki, h?yata keçirm?y? çal??d?qlar? planlar tarixin zibilliyin?at?ld?. V??t?hsil ocaqlar?m?z? m?hv ed?r?k, xarabazarl??a çevir?n i??alç? erm?nil? is? bu d?f? "sınıf"d? qalmad?lar, bütövlükd? "m?kt?b"d?n qovuldular. Özü d? ölk? ba?ç?s? c?nab ?lham ?liyevin dediyi kimi, dü?m?ni iti qovan kimi qovduq.

Do?ma ?u?am?za t?hsilimiz qay?d?r. Art?q bizl?ri qar??da azad olunmu? torpaqlar?m?zda böyük quruculuq i?l?ri, göz?l bir h?yat gözl?yir. El? ?u?aya s?f?ri zaman? dövl?t ba?ç?s? ?lham ?liyevin erm?ni vandalizminin qurban? olm?lmü? ?u?a Realn? M?kt?binin da??d?lm?? abinas? il? tan?? olark?n dediyi bu fikirl?r d?z?litezlikl?amüasir t?hsil tariximizd? yenid?n ?u?a s?hif?sinin aç?laca??n? dem?y? ?sas verir: "Dünyada onlar kimi saxtakar mill?t yoxdur. Bu bina da b?rpa olunacaq.

...Azərbaycan xalq? ?u?ada bundan sonra ?b?di ya?ayacaq. ?u?a bizimdir! Qaraba? Azərbaycand?r!".

["Azərbaycan mü?llimi" qzeti](#)